

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Dialecticæ

Dieterich, Conrad

Giessæ Hessorum, 1611

Caput III. Axioma verum, Necessarium, Contingens, Falsum.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56580](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56580)

Christum salvatur. Fide justificatur homo.
 [Simplex dicitur, non absolute, sed comparative, nempe
 spectu Modalis. Nullo enim modo determinatur.]

7. Modale est, quod determinatur
 modo quodam : cujusmodi sunt, *Necesse,
 possibile, impossibile, contingens.*
Necesse est Deum esse justum (necessitate
 soluta :) *Necesse est cras solem oriri* (neces-
 sitate physica :) *Necesse est instare poenas tempo-
 rales* (necessitate consequentiae :) *Necesse est
 Platonem ambulare dum ambulat,* (necessitate
 positionis :) *Impossibile est peccata Deo pla-
 re.* *Possibile est juvenem in florenti aetate mori.*
Contingens est hominem esse doctum.

[Assignantur hi modi etiam adverbialiter. ut, *ne-
 cessario, contingenter, impossibilitate, necessario.*
*dicuntur autem Interni sive Intrinseci, quia rebus ad-
 herent, non causa alicujus predicamenti, sed quatenus
 simpliciter sunt res. Omne enim quod est aut possibile,
 impossibile, aut necessarium, aut contingens esse
 dicitur, Scheck. Anal. tract. 3. c. 18. Caterum doctrina
 huiusmodi cum sit intricatior, nobis definitiones nudas adposi-
 tas sufficit. Vide plura apud Arist. in lib. de interpret. Tit. 1.
 3. Dialect. cap. 21. Fons. lib. 3. cap. 10. & alios.]*

Sic fuit Divisio I. axiomatum secundum qualita-
 tatem absolutam ; sequitur altera secundum qualita-
 tatem, quæ ipsis propter affirmationem & negationem
 inest.

CAPUT III.

*Axioma verum, Necessarium, Con-
 tingens, Falsum.*

1. *Secundum qualitatem II. Axioma*

est vel verum vel falsum. (*Philippo propositio est aut vera aut falsa.*)

[Est & hac divisio ex axiomatis qualitate, non simpliciter, sed propter affirmationem & negationem, Arist. lib. de interpr. c. 6. Ex affirmatione namque & negatione nascitur propositionis veritas & falsitas, Aristot. ibid. c. 1. Eo enim quod res est, aut non est, etiam oratio vera & falsa est. Arist. categ. c. 1. Cum enim ea componuntur (affirmantur) qua componenda (affirmanda) sunt, & dividuntur (negantur) qua dividenda (neganda) sunt, axiomata vera: & contra, si componenda dividantur, & dividenda componantur, falsa judicantur. Vnde veritas & falsitas posterior est affirmatione & negatione. Dependens enim natura posterior est independente & compositum simpliciter. Observa hic I. Verum intelligi tam in rebus, quam verbis. Sermones enim eodem modo veri sunt, quo res ipsæ, Arist. categ. 10. Cum alias Plato verum in rebus appellet Ens; verum in verbis veritatem. II. Veritas Ethica dicitur, que congruit cum mente aut mentis notionibus sive conceptionibus; ut, cum quis secundum animi sui scientiam & conscientiam aliquid pronunciat, quod aliter se habere nescit. Veritas Logica est adequatio orationis cum rebus ipsis. Sic verum dicitur Logicè, qui ita pronunciat, ut res in sua natura est. Veritas in Theologiâ accipitur aliquando pro substantiali verbo, ut cum Christus dicit: Ego sum veritas, Ioh. 14. aliquando pro verbo annuntiatio, ut; Ioh. 17. Sermo tuus veritas est.]

2. Axioma verum est, quod pronunciat uti res est. ut, *Lapis est gravis. Homo est mortalis. Homo non est lapis.*

Hæc axiomata vera sunt, quia asseveratio hæc cum re consentit; & quia dispositio argumentorum nature rei consentanea est. Prædicatur enim in prioribus adjunctum de suo subjecto affirmatè, in posteriori disparatum de disparato negatè.

[Pronunciare uti res est, est argumenta juxta mutuas

quas affectiones disponere & enunciare. *Conferentia*
primarium affirmatè. Dissentanea negatè; Causam & effectum
causaliter & effectivè, definitum & definitionem defini-
vè, &c. & sic fit axioma verum, si verò dissentientia
& affectionibus suis enuncientur affirmatè, & consentientia
negatè; Itemq; combinationes argumentorum violentè
puta, si causaliter affecta enunciarent definitivè, vel sub-
vè, &c. fit axioma falsum. Confer cap. 2. lib. 1. can. 1.
quibus patet, Axiomata negata etiam vera esse posse.
aqua non est sicca. Axioma hoc pronunciat uti res est
movet enim siccitatem ab aqua, que per naturam est
quam inest. Aristotelici propositionem veram definiunt.
 Quando quod est esse, quod non est non esse significamus. Philippo est asseveratio cum re consentientia.

3. Axioma verum est vel Necessarium vel Contingens.

[*Philippo propositionum alia sunt necessaria, alia contingentes, alia impossibiles (necessario falsa.)*]

4. Necessarium est, quod immutabiliter verum est, nec aliter se habere potest.

Græcè dicitur ἀποδείκνυσι, ἀεὶ ἰσχύει, ἀποδείκνυσι, αἰδιόσι. Necessitas hæc oritur ex omnibus argumentis necessariam & immutabilem affectionem inter se habentibus. Qualis est ubi causæ essentialiter enunciantur de essentialibus effectis: vel propria juncta de subjectis: Vel opposita negantur de oppositis; vel distributio de suo distributo, definitio de definito; conjugata, essentialia de se invicem; definitiones propriæ de nomine, &c. enunciatur. ut, *homo est rationalis: ridet: non est bestia: constat corpore & anima: est animal rationale, &c. Inventio est pars Dialecticæ. Veritas non est vitium. Musica est ars bene canendi, &c. Non tantum propositiones necessariae sunt, in quibus species & differentia aut proprium de subjecto predicatur.*

5. Ejus sunt tres gradus sive conditiones. 1. κατὰ παντός, de omni. 2. καθ' αὐτό, per se. 3. καθόλου πρώτων, Catholicum primum seu universale reciprocum.

6. Necessarium κατὰ παντός est, cum consequens (*prædicatum*) omni antecedenti (*subjecto*) semper inest. ut, *homo est rationalis*.

Hic rationalem esse (*Consequens*) omni homini (*antecedenti subjecto*) & quidem semper inest. Non enim homo est, qui ratione præditus non sit, & quidem semper: (*nisi quid ex accidenti evenerit.*) Requirit ergo. 1. Subjecti universalitatem, ita ut nihil sub antecedente concipiatur, de quo non dicatur consequens. 2. Temporis perpetuitatem, ita ut consequens de antecedente semper & ubique prædicetur. Vide Zabar. lib. 1. post. analyt. cont. 29.]

7. Necessarium καθ' αὐτό per se est, cujus partes inter se sunt essentielles.

8. Estque vel primi, vel secundi modi.

[Sunt enim partes essentielles 1. absolute, ut causa essentielles & Symbola earum in argumentis à primis ortis: Sic essentialis est forma formato: genus speciei, membra integri definitio definito. 2. Modo quodam, ut cum Subjectum est essentielle adjuncto proprio, quod à posteriori essentielle dicitur, Arist. l. 1. post. anal.]

9. Καθ' αὐτό primi modi est, cujus prædicatum est in definitione (*est de essentiâ*) subjecti. ut, *Homo est ratione præditus. Iustitia est habitus. Petrus est homo.* Arist. lib. 1. post. c. 4.

10. Καθ'

10. Καθ' αὐτὸ secundi modi est, cuius subjectum est in definitione (est de sententiâ) prædicati. ut, *Homo est capax disciplinae, potest videre. Corpus est mobile.* Quae pertinent propria quarti modi, sive reciproca sint, sive non.

[Vulgò quatuor faciunt modos dicendi per se: 1. Meratos enim additur. 2. Qui est eorum, quae nec in se nec prædicantur, sed seipsis sunt & intelliguntur. 3. Cum aliquid per essentiam suam dicitur, quod affirmatur alteri inesse. Sic quodlibet singulare est per se natura per se & non per aliud proximè & primum. 4. Cum propria causa cum proprio effectu extra se etiam disponitur, ut *medicus medetur, cantor canit.* Duo posteriores modi vel nullam habent necessitatem, quartus saltem rarissimè admodum. Vid. Zabari, l. 1. de pos. necess. c. 11.]

11. Necessarium καθ' ὅλας πρῶτον, catholicum primum est, cum prædicatum cum subjecto disponitur recipere. ut, *Omnis homo est rationalis. Omne animal sentit.* Sunt axiomata catholica convertibilia sive reciproca. *Quidquid est rationale est homo. Quidquid sentit est animal.*

[Catholicum in se continet etiam gradus priores, idem gradum necessitatis summum constituit. Quod verò contrarium non potest, catholicum non est. Dicitur aliàs universale: 1. Lex veritatis. 2. Iustitia. 3. Sapientia. Axiomatis veri & Necessarii sunt hi CANONES.]

I. Verum vero consonat.

[Nihil enim sibi ipsi est contrarium. Sed contrarium]

tas omnis est inter duo, eaq; distincta. *Cum igitur verum unum sit, & sibi prorsus simile, non potest non vero consonare.*

II. Quæ in rebus ipsis est veritas, ea est affirmatio in oratione sive prædicatione.

[Quia ab eo, quod est vel non est, oratio vel vera vel falsa est.]

III. Judicium axiomatis necessarii est scientia, quæ res per causas immediatas & proximas certò demonstrantur.

IV. Axiomata necessariò vera & affirmativa vim habent principiorum scientificorum.

Itaque

V. Ex coordinatione eorundem artes & scientiæ constituuntur.

[Cave tamen, ne superstitiosè nimis & rigide omnia artium & scientiarum præcepta ad tres has leges cum Rameis adstringere præsumas. Est enim illud ob mentis & iudicii nostri hebetudinem in omnibus impossibile.]

12. Contingens est, quod sic verum est, ut aliquando possit esse falsum, hoc est, quod mutabiliter verum est. ut, *Socrates ambulat. Aqua calida est. Fortes creantur fortibus. Germani milites expulerunt Turcam ex Vngaria.*

Axiomata vera sunt contingenter: licet enim de hoc vel illo hoc tempore vera sint: de alio tamen alio tempore falsa esse possunt. Contingentia oritur ex argumentorum inter se affectorum mutabilitate & inconstantia; quia in contingentibus accidentia communia dicuntur de subjectis. ut, *Lapis est albus. Socrates est ager.* Ejus sunt hi CANONES.

I. Judicium axiomatis contingentis est opinio;

opinio; quâ certò nil demonstrare, sed probabiliter saltem asseverare possumus.

II. Futurorum contingentium non est terminata veritas. *Essent enim sic necessaria non contingentia.*

[Nota. Opinio est languida rerum mutabilium assensio. Estq; vel certa vel incerta. Certa est prateritum & presentium. Vel est de veritate rei iam cognita explorata in rebus prateritis & presentibus. ut, Parisiâ Helenam, cuius veritatis contingentis opinio certa est, raptus ille post factum mutari non potest juxta regulam. Quod factum est, infectum fieri non potest: & minustamen axioma contingens est, quia, ut loquitur Hippus, predicatum est extra substantiam seu extra substantialem definitionem subjecti. Sic: Dies hæc est serena.ceptor jam docet in scholâ. Hic opinio presentium est. Sensus enim integri in proprio objecto non fallit. Quodlibet dum est, eo ipso quod est, necesse est. Opinio incerta est de rebus futuris. ut, Cras pluet: fiet Doctor. Huc pertinet Canon 11. de Contingentibus ter observa 1. esse & contingentia gradus. 1. Quæ sunt æqualiter contingentia, quæ æquè sunt apta fieri non fieri: ut animal ambulat. 2. Quædam sapientia contingentia; ut homo in senectute senescit. 3. Quædam contingentia, ut fodiens in agro reperit thesaurum. Dicitur Græcè ἐνδεχόμενα ἐπ' ἰσῆς: ὡς ἔην τὸ πῶλον: τὴν τύχην. Observa II. alios distinguere hic inter Verum Regulare, quod communem enunciandi modum sequitur: & inter Irregulare, quod à communi enunciandi modo recedit. Hocq; faciunt 1. Vel inusitatum, quo disparatum disparato propter utriusq; unionem affirmatè sine tropo prædicatur. ut, Homo est Deus. Deus est homo. quod personale sunt, quia propter unionem personalem humanum quidam Christo-Deo; & vicissim quid Divinum de homine. Christus enunciat; Item, Panis est corpus Christi, quod nominatum Axioma inusitatum Sacramentale, quia disparatum disparato propriè & affirmatè enunciat propter unionem

Sacramentalem; vel 2. Figuratum seu Tropicum. Cuius Subjectum vel Prædicatum tropo est affectum (Copula enim cum argumentum non sit, tropum sustinere nequit.) ut, *Herodes est vulpes, Tyrannus est lupo*.] Restat Axioma falsum.

13. Falsum est, quod non pronunciat uti res est. ut, *Cælum non movetur.*

Homo est arbor. Lapis est animal.

Falsa sunt axiomata, quia aliter uti res se habet pronunciant.

[Sicut axioma verum est necessarium & contingens; Ita & falsum est quidem necessario & contingenter falsum; sed illud (necessario falsum) dicitur alio nomine Impossibile; Impossibile axioma est, quod ita falsum est, ut nunquam possit esse verum; seu, cum prædicatum nullo modo subjecto convenit; ut, *Deus est mendax. Homo est lapis.*]

Hæc de Divisione secundum qualitatem: Sequitur ea, quæ est secundum quantitatem.

CAPUT · IV.

Axioma universale ac speciale.

1. Secundum quantitatem axioma vel est universale vel speciale.

[Hæc referenda divisio propositionis in Universalem, particularem, indefinitam & singularem.]

2. Universale est, cuius consequens (prædicatum) universaliter tribuitur antecedenti (subjecto) universali.

hoc est, cuius subiectum est universale. ut, *Omnis homo est rationalis. Nullus homo est bestia.*

Consequens universale est, quod non uni tantum